



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Universitätsbibliothek Paderborn**

### **Compendivm Concertationis, Hvivs Secvli Sapientivm Ac Theologorum, super erroribus moderni temporis**

**Bundere, Jan van den**

**Venetijs, 1548**

De fide & operibus, ti. 4

**urn:nbn:de:hbz:466:1-36077**

DE IVSTIF. HOMINIS

**Heb. 11.** ait Apost. Sine fide impossibile est placere Deo. Et ibidē.  
**Rom. 14.** Oportet accedentem credere. Rursus idem. Omne quod  
 non est ex fide, peccatum est. Qui enim Deum non nouit,  
 eius maiestatem non uerebitur, eius iustitiam non formida-  
 bit, eius iudicium non pertimescet, eius misericordiam, &  
 gratiam non sperabit, eius bonitati non fidet. Qui non esti-  
 mat Deum peccatis offendi, non pauebit peccare. Qui  
 infernum non credit, peccatoribus debita tormenta nō per-  
 timescet. Qui beatitudinem non credit futuram, ad eam nō  
 suspirabit. Vides itaque, quomodo totius probæ uitæ exor-  
 dium, & radix, sit fides. Charitas uerò eius est consumma-  
**1. Tim. 1.** tio, secundum illud Apost. Finis præcepti est charitas, quæ  
**1. Cor. 13.** cæteris uirtutibus celsior ab apostolo prædicatur. Vnde &  
 Augu. De prædestinatione sanctorum cap. 7. Ex fide ideo  
 dicit iustificari hominem, non ex operibus, quia ipsa prima  
 datur, ex qua impetrentur cætera, quæ propriè opera nunc-  
 cupantur, in quibus iuste uiuitur. Et Amb. lib. 1. ca. 8. & 9.  
 De uoca. gent. Fides, inquit, qua impius iustificatur, absque  
 ullis meritis præcedentibus datur, ut ipsa sit principium me-  
 ritorum, & dum data est, non petita, ipsius fidei iam peti-  
 tionibus bona cætera consequantur. Habet & hoc Ignatius  
 epist. 10. ad Eph. sic inquit. Principium uitæ est fides. Fi-  
 nis uerò eius est dilectio. Amb. & uerò simul iunstæ, in unita-  
 te factæ hominem Dei perficiunt.

De fide, & operibus. Titulus IIII.

A R T I C. I.

**RHET.** **D**icunt theologo fidem tantum esse notitiam  
 historiæ, ideoque docent quòd stat cū pec-  
 cato

cato mortali. De fide autem quæ iustificat, quæ  
 nõ admittit peccatum mortale, nihil loquuntur.  
 Ideo nos dicimus esse fidem, assentire promissio-  
 ni Dei, in qua gratis propter Christum offertur  
 remissio peccatorum, & iustificatio. Et nequis su-  
 spicetur tantum notitiam esse, addimus amplius.  
 Est uelle, & accipere oblatam promissionem re-  
 missionis peccatorum, & iustificationis.

Si per historiam ea quæ in Biblia, uel aliàs à Deo sunt THEO.  
 reuelata intelligas, non eo inficias eam notitiam fidei conue-  
 nire, ut sit sensus: Fides est assensus eorum quæ à Deo in Bi-  
 blia, uel alibi reuelata sunt. Sic nanque nostra, plura quàm  
 tua complectitur definitio. Nam quæ de Trinitatis myste-  
 rio, quæ de diuina maiestate, seu iustitia nouimus, fide qui-  
 dem tenemus, promissiones uerò sunt minime. Fide quidem  
 adhaeremus dei promissis, sed & alijs reuelatis. Definimus  
 itaque fidem cum Paulo, quòd est substantia rerum speran- Heb. 11.  
 darum, argumentum non apparentium. Per substantiam  
 principium, seu inchoationem: per argumentum, effectum  
 argumenti, hoc est, notitiã intelligentes. Nam fides speran-  
 da proponit. Per fidem rerum non apparentium, seu non  
 uisarum habemus notitiam. Attendere te uelim, quomodo  
 Paulus plura quàm speranda tribuerit fidei, scilicet non ui-  
 sa. Ex uerbis Pauli eliciunt Theologi hanc fidei definitio-  
 nem. Fides est firmus assensus credendorum, propter Dei  
 reuelationem. Per hanc definitionem à fide secluditur opi-  
 nio, quæ nõ est firma adhesio, sed cum formidine. Excludi-  
 tur & scientia, quæ est euentium, seu uisorum. Repellitur  
 & credulitas hæreticorũ, qui non ratione diuinæ reuelatio-  
 nis, sed propria uoluntate credunt quibus uolunt, quæ uerò

DE FIDE ET OPERIBVS

credere nolunt reiicientes, negant ea reuelata. Art. 2.

R H E T. Dicitis fidem stare cum peccato mortali: De fide iustificante, quæ omne exitiale crimen non admittit, nihil tractatis.

T H E O. Fidem de sui natura non excludere omne crimen exitiale, conforme est sententiæ saluatoris, Diui Pauli, pariter & rationi. Ait enim ueritas ipsa: Multi dicent in illa die (scilicet iudicij,) Domine nõnne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus & in nomine tuo uirtutes multas fecimus? (quæ quidem sine fide patrari nequeunt) & tunc cõfitebor illis, quia nunquam noui uos: Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. Super quo & Theophilaçtus: Docet, inquit, si fidem absq; operibus habuerimus, nihil nobis eam profutura. Habet & hoc

2. Cor. 13. Paulus, dum ait: Si habuero omnem fidem, ita ut montes trãsseram (quæ utiq; fortissima est) charitatem aut non habuero, nihil sum. Ratio idem persuadet. Quis. n. dicet christianum quempiam ex fragilitate, uel ignorantia lapsum, à fide excidisse, aut baptisma perdidisse? Cui nam fidei articulo ex suo lapsu discredat? Vtiq; nulli. Resipiscens quoq; non ut neophytus ad baptisma, sed ut pœnitens ab ecclesia ad pœnitentiam recipitur.

Quòd subdis theologos fidem iustificantem silentio præterire, more tuo ex mendacio calumniam struis. Quicumque enim theologos uel in superficie intuitus est, reperit eos propter uariam fidelium dispositionem, fidem in formatam & informem diuisisse. Vt informis dicatur fides quæ est in criminoso: Formata uerò quæ est per charitatem perfecta in iusto, quæ & iustificans dicitur. Art. 3.

R H E T. Fidem informem, indignam fidei nomine cen

semus. Non enim homo mortuus rectè dicitur homo. Quamobrem & Iacobus ait: Fides sine operibus mortua est. Confirmatur & per illud Apostoli. Qui suorū, maximè domesticorum, curam non habet, est infideli deterior, & fidem negauit. Et per illud Ioannis. Omnis qui peccat, non uidit Deum, nec cognouit eum. Qui autem Deum non nouit, non est fidelis: Ergo peccans fidelis appellari non debet.

Fidem informem in peccatore, fidem appellari probauimus, tum Christi, tum Pauli testimonio, artic. præcedenti. Nec enim ait Paulus: Fides sine charitate, non est fides, sed inutilem dixit ad salutem, quamobrè subiungit. Nihil sum: uel: nihil mihi prodest. Quod probat & Anselmus super eo Aposto. uerbo. Maior horum charitas. Sine charitate, inquit, potest esse fides & spes: Charitati autem non potest deesse fides et spes. Cōmendauit etiam Paulus fidem Raab meretricis, & Saluator fidem Chananeæ, quæ, utpote paganae expertes fuere charitatis.

THEO.

1. Cor. 13.

Heb. 6.

Matth. 15.

Ex his liquet fidem aliquando in peccatore sine charitate consistere, nec fidei perdere nomen. Confirmat hoc ipsum Bernar. in ser. uigiliæ natiu. Domini, dicens: Quis nesciat uel nomine tenus fidelis, quia ueniet dominus? Ecce peccatorum, nomine tenus fidelem appellat Bernardus.

Probationi uerò tuæ respondentes, Dicimus mortuam quidem talē fidē, quia ad æternā uitam perducere nequit, eo modo quo uidua in delilijs uiuens, mortua ab Aposto. asseritur. Non autem in peccatum dilapsus, fidelis appellari negatur, cū sit de numero fidelium: sed fructum perdit fidei, quo saluandus erat, quia merito fidelium non respondet.

## DE FIDE ET OPERIBVS

Tua etiam cōparatio minus recta uidetur. Oportuit. n. fidem informem corpori mortuo, non homini mortuo cōparare. Nam quēadmodum corpus mortuū, corporis quidē ueritatem, non autē uigorem habet corporis uiui: Ita fides informis, uirtutem perdit fidei uiuæ, seu formatæ (quæ est saluare & iustificare) nō autē fidei nomen amisit, aut rationem. Ad superadductam per te Apo. authoritatem, respondet Chry. hunc locum pertractans. Fidem (inquit) negauit factis. Non. n. in sola confessione, sed multò magis in effectu operis fides ostenditur. Possent singuli credere per oīa, & fidem abnegare. Hæc Chry. ho. 14. super. 1. epi. ad Timo. Similiter & Anselm. interpretatur operibus fidem eum negasse, non conditionis statum mutasse, quia uidelicet is proximū non diligit, & infideliter contra eum agit. Vnde & Chry. ubi suprā. Quando infidelis facit, quod tu facere negligis, nōne fidem abnegasti? Par schemate iudex in acceptione personarum, aut peruerso iudicio se commaculans, opere, quidem iudicem se negat (quem æquum & iustum esse oportuerat.) officium tamen suum, aut nomen eo facto non amittit: ut in Caipha, aut Pilato est conspiciere.

.1. Ioan. 4. Eo modo Ioan. dicit peccantem non nosse Deum: quia eam non habet fidem uiuam, quæ deberet inesse fideli, quāunque optat adesse christiano, ut eam uidelicet operibus declarat.

Ti. 1. Vnde et Paulus de talibus ait: Confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Art. 4.

R H E T. Flagellatis nos, quia dicimus sola fide iustificari hominē, cū Paulus id affirmet, & si non sit usus

Roma. 3. hac uoce (sola.) Scribit nanque ad Ro. nos iustificatos sine opibus legis, sed per fidē. Et ad Eph.

Eph. 2. ficatos sine opibus legis, sed per fidē. Et ad Eph.

Roma. 11. ex gratia, & non ex operibus. Et rursus ad Ro.

sic habet: In hoc tempore reliquæ secundum electionem gratiæ Dei saluæ fient. Si aut gratia, iam non ex operibus. Alioqui gratia, iam nõ est gratia. Et sic re ipsa dixit nos sola fide iustificari. quid enim melius fingitis his quæ lege præcipiuntur? sed his nullus iustificatur: & per consequens nullis nostris operibus. Nam gratiam, & opera ita componit Roma. 4. &. 11. ut si dicas te iustificari ex operibus, negasti te iustificari ex gratia. Et iam fide iustificari, idem cū eo pollet quod dicimus, iustificari ex gratia. Fides enim promissionē gratiæ amplectit̃. Si igitur omnis nostra iustificatio, gratiæ nititur, & hãc nullis operibus assequimur: non enim tunc esset ex gratia, sed ex operibus) sola fide qua credimus Deo promittenti, gratiam suam excipimus: profectò uerè dicitur nos sola fide, & nullis nostris operibus iustificari.

Si flagellis uos corripiant theologi, uestram expectant THEO. correctionem & salutem. Ne sitis itaque extra disciplinam ut adulteri, & non filij. Arguunt enim ut alieni sitis ab er- Heb. 12.  
roribus priscis Aetij, eiúsque discipuli Eunomij, dicētium, nullum peccatum imputari in fide manentibus, & sola fide saluari homines, quantumlibet graui peccata commiserint: Quos damnauit synodus Constantinopolitana. 2. Contra istorum damnatos libros elaborauerunt Basil. magnus, & Gregorius Nazianze. Hunc errorem imitatus est Ioannes Hus, dicens. Paulus nunquam fuit membrum diaboli, licet fecerit actus quosdam ecclesiæ malignantis. Hunc suscitare uidetur errorem Lutherus cum suis (licet in alijs locis in hoc sibi non cohereat, ut ostendemus hoc tit. art. 6.)

DE FIDE ET OPERIBVS

- dicens solam fidem iustificare, operaque non esse necessaria præter fidem. Sic enim habet: Vides quàm diues sit homo Christianus, siue baptizatus, qui non potest perdere salutem suam quantiscunq; peccatis, nisi nolit credere. O uocem impiam, & totius nequitie fomentum. Attende quot uenenosi riuuli ex hoc uitiato fonte scaturiant. Si sola fides iustificat: igitur per alicuius sacramenti susceptionem homo nunquam iustificatur. Et perit omnis uirtus sacramentorum. Pœnitētia, ieiunium, oratio, elemosyna, & reliqua huiusmodi, nullius sunt momenti. Nullū letale crimen quantumlibet graue, obest: non homicidium, non adulterium, non auaritia, modò credat: Quia sola fides sufficit ad salutem. Malè itaque ait dominus ad Cain: Si bene egeris, recipies: Si autem malè, statim in foribus peccatum tuum aderit. Bono uerò operi præmium hîc promittitur, & malo operi pœna. Non ergo sola fides iustificat, & saluat. Et sapiens ait: Bonorum laborum gloriosus est fructus. Et iterum: Reddet Deus iustis mercedem laborum suorum. Regius uerò propheta sic habet. Domine quis habi. in tab. tuo. & c. respondet Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam. Et ueritas ipsa ait: Non omnis qui dicit mihi, Domine domine (quod fidem astruit) intrabit in regnū cœlorum. Sed qui facit uoluntatem patris mei qui in cœlis est, hic intrabit in regnum cœlorum. Vbi Theoph. Docet nos si fidem absque operibus habuerimus, nihil nobis eam pro futuram. Et Paulus: Non auditores legis, sed factores legis iusti sunt apud Deum. Et rursus: Si habuero omnē fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Et Ioan. in Apoca. ait: Beati mortui, qui in domino moriuntur. & c. Opera enim illorum, sequuntur
- Gen. 4.
- Sap. 3.
- Sap. 10.
- Psalms.
- Matth. 7.
- Rom. 2.
1. Cor. 13.
- Apoc. 14.



tur illos. Et (teste Matth.) pro operibus misericordiae red-  
diturus est Dominus in extremo iudicio, iustis uitam aeter- Matt. 25.  
nam, & impijs ea negligentibus, ignem aeternum. Art. 5.

Nihil alienum à Paulo putamus sentire, dum R H E T.  
dicimus hominē sola fide iustificari per Christū.

Miror uos Pauli textum in superficie solum aspexisse, THEO.  
& non quae sua disputatione concludere nisus est, perlu-  
strasse. Rixantes nanque inter se Iudaeos & Gentiles, &  
se se alteros alteris praeserentes, ad concordiam reuocare ni-  
titur docens neutros uocatione, iustificatione, aut salute di-  
gnos. Utrosque autem peccatores, & praeter eorum praes-  
cedēs meritum gratuito Dei dono per Christum uocatos,  
iustificatos, & saluatos, dū colla fidei summitterent, ipsamq;  
legem, & quaeuis humana opera inualida ad iustificandum,  
aut saluandum hominem sine Christi sanguine: haec Pauli-  
nae disputationis summa: ut sup. tit. 3. art. 9.

At ne figmentum nostrum arbitretis: lustrare libeat di-  
cta Pauli. Sic enim habet ad Rom. *Causati sumus Iudaeos, Rom. 3.*  
& Graecos (hoc est gentes) omnes sub peccato esse, Sicut  
scriptum est: *Quia non est iustus quisquam, non est intel-*  
*ligens, non est requirens Deum. Omnes declinauerunt, si-*  
*mul inutiles facti sunt. Non est qui faciat bonū, non est usq;* Psalmus  
*ad unū. Est post pauca. Omnes peccauerunt, & egent glo-*  
*ria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, & per redem-*  
*ptionē quae est in Christo Iesu: Quem proposuit Deus pro*  
*piciatorem per fidem in sanguine ipsius. Eandem senten-*  
*tiam replicat Ephesijs: Deus, inquiens, qui diues est in mi-* Ephe. 2.  
*sericordia propter nimiam charitatem suam, qua dilexit*  
*nos (Glos. non per meritum nostrum) cū essemus mortui*  
*peccatis, (Glos. non modo postquam iusti) conuiuificauit*

## DE FIDE ET OPERIBVS

nos in Christo Iesu, cuius gratia estis saluati. Et post pauca: Gratia enim Dei estis saluati (Glossa praeunte gratuita Dei uoluntate) per fidem. Quia cooperatur fides Dei uoluntati, & gratiae. Et hoc non ex uobis, (Glos. non uirtute uestrae.) Dei enim donum est. Non ex operibus, ut ne quis gloriatur (Glos. extollatur) de operibus.

- Roma. 4.** Docet etiam hoc Apostolus quod lex iustificare nequiuert sine Christi passione. Nam Abraham ante legem iustificatus est. Non itaque per legem iustificari quoque poterant credentes in Iesum Christum futurum mediatorem: etiam pagani. Ergo ut prius. Et hoc docet apostolus, cum subdit: Iustitia Dei (Glos. interli. haec qua iustificamur) per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes (Glossa. Iudaeos & Gentiles) qui credunt in eum. Et rursus: Per legem cognitio peccati. (Glossa interli. non praesumptio.)
- Rom. 3.** Et per legem occasione accepta augmentatum est peccatum, non abolitum. Nihilque ad perfectum adduxit lex, ut idem habet ad Hebraeos. Glossa Neminem iustificatione perfecit. Et si aliqui perfecti inueniuntur, non per legem, sed per fidem Iesu Christi iustificati sunt. Non enim opera legis, sed fides Iesu Christi ad Christum nos perducit, participesque facit sanguinis ipsius. Ideo omnem gloriationem a lege secludit Paulus, dicens: Vbi est gloriatio tua, qui de lege gloriaris? Exclusa est, inquit, per quam legem factorum? non: sed per legem fidei. Quasi diceret secundum Theophi. Anselm. & Glos. Ablata est gloriatio tua. Nam per legis sola opera iustificari potuit nemo: subdens uero se fidei Iesu Christi, ualet iustificari tam Gentilis quam Iudaeus sine operibus legis, in fide, & sanguine Iesu Christi.

Habes itaq; quòd neque lex, neq; hominũ quæuis ope-  
ra iustificare poterant sine Christo. Gratuito uerò Dei do-  
no, sine proprijs præcedentibus meritis, per redemptionẽ  
Iesu Christi iustificatur homo, id est, iustus fit. Art. 6.

Fidem adesse iustificationi, necessario Paulus R H E T.  
ubique docet, quam uideris præterire.

Nò prætereo. Sed quemadmodum ipsa cooperatur no- THE O.  
stræ iustificationi: ita spem et charitatem non secludẽdas ar-  
bitror. Hoc etiam & tuus Luther asserit, dicens impossi-  
bile dilectionẽ Dei separari à fide. Et alibi confitetur fidẽ  
sine contritione non esse gratiam, dicens non infundi sine  
magna discussione animæ. Fateri itaque debes, nisi ipse à  
tuis dissideas, actum charitatis, spei, ac uirtutis pœnitentiæ  
cum actu fidei concurrere in iustificationem impij: ut habi-  
tum est Tit. 3. ar. 7.

Quòd spes, & charitas secludi nequeant, uel in hoc ac-  
cipe. Sit aliquis, gratia exempli, qui secundum te sola fide  
iustificetur, non habens spem, aut charitatem, Iste iustifica-  
tus sola fide, mox migret è uita, damnabitur, an saluabi-  
tur? Si damnandum dicis: ergo iustificatum obnoxium cen-  
ses gehennæ. Si saluandum profiteris: ergo saluabitur sine  
charitate, quã uestem nuptialem omnes asserunt, sine qua  
ad nuptias agni nullus admittitur: ut docet Saluatoris para-  
bola. Fides itaq; quæ iustificat non sola est, nò sterilis, sed se-  
rax est bonorum operũ, modò adsit tempus & operandi  
facultas, secundum illud Apo. In Christo Iesu, neque circũ  
cisio: neque præputium aliquid ualeat, sed fides quæ per di-  
lectionem operatur. Si uerò aliquando temporis oportuni-  
tas defuerit, nò desit animo opus, ut quoties dabitur oppor-  
tunitas, opus iustitiæ prodeat, nihil præter tempus expe-

Matth. 22.

Gala. 5.

## DE FIDE ET OPERIBVS

Etans. Tunc enim Deus uoluntatem acceptat pro opere, ut testatur Aug. & recitatur de pœ. d. 1. cap. Quis aliquñ.

Et quemadmodum dicitur per fidem iustificari hominē, & equipollere ei, quod est, ex gratia iustificari: Sic charitatis, & sp̄i concursus unā cum fide, non impedit gratis fieri iustificationem. Nam gratis illa fieri dicitur iustificatio, quæ fit sine hominis merito præcedenti, gratiaq; Dei uocante, præueniente, & operante. Confirmat hoc Augu. ut habet glo. ordi. super illo ad Eph. Et hoc non ex uobis, dicens: Ne forte dicas promerui, & ideo accepi. Non putes te pro merendo accepisse. Gratia præcessit meritum tuum. Non gratia ex meritis, sed meritum ex gratia. Nā si gratia, ex merito, emisti: non gratis accepisti. Omnia merita præcedit gratia, ut dona dei cōsequantur merita mea. Rursus idē de sp̄i. & lite. cap. 10. Per gratiam, inquit, iustificatur homo gratis: id est, nullis suorum operū præcedentibus meritis, alioquin gratia iam non est gratia: Quādoquidem ideo datur, non quia opera bona fecimus, sed ut ea facere ualeamus. Iustificatio itaque gratuita præcedit meritum: non autem nostram per fidem, sp̄em, & charitatē secludit cooperationem, ut docet Hierony. ad Celantiam de modo rectē uiuēdi. 3. par. epi. 21. allegans illud Saluatoris: Non omnis qui dicit mihi Domine, intrabit in regnum cœlorum, &c. dicens: Quo manifestē illud ostenditur, nos nō sola Dei cōfessione tanti præmij magnitudinē promereri, nisi fidei & iustitiæ sint opera coniuncta. Qualis est illa confessio, quæ sic Deum credit: ut pro nihilo eius ducat imperium.

Mat. 7.

Et si dicatur quod iustus ex sua fide uiuit: uel si fides asseratur iustificare: Non intelligendum est, quasi alia omnia præter fidem excludi debeant. Pater enim licet dicatur ge

nerare filium, non secluditur mater, non Deus, non sol. Idē enim effectus à diuersis producitur causis. Christus nanque emundauit nostra delicta. Et ueritas ipsa ait: Date elee Luc. 11. mosynam, & omnia munda sunt uobis. Et Thobias: Elee Tob. 4. mosyna ab omni peccato, & morte liberat. Art. 7.

Iudeis aliquando Christum interrogantibus, R H E T. quid faciemus, ut operemur opus Dei? Respon= Ioan. 6. dit: Hoc est opus Dei, ut credatis in illum quē ille misit Ergo aliud opus ab eis non requisit, sed fidem solam.

T H E O.

Qualis, oro, est iste elenchus? Requisit Christus à Iudeis opus credendi in eū: ergo opus nō exegit aliud? Quid uerò sit illud credere quod peposcit Christus, docet Aug. in Psal. 73. Non enim expetiit simpliciter credere, sed credere fructuosē. Nam credere in Deum, ait: est credendo ei adherere, ad bene cooperandum Deo bona operanti. Et Chrys. expositione altera in Matt. hom. 19. Credulitatis, inquit, sermo, & ad confessionē respicit, & ad actum. Qui ergo sic cōfiteatur Christū, sicut ipse docuit, ille credit Christo. Qui autem non sic confitetur quomodo docuit ille, nō credit. Et si cōuersatur quomodo mandauit ille, credit Christo. Et qui non sic conuersatur sicut mādauit ille, non Christo credit. Credere enim Christo (.s. fructuose) obedire est Christo. Qui autem non confitetur aut non conuersatur secundum uerbum eius, ille nec obaudit Christo, nec credit. Propterea tam ille, quā ille non intrabunt in regnum cœlorum. Et Ignatius epist. 2. ait: Non dicere, sed esse Christianum facit beatum. Vnus idēque homo aliquando dei, aliquando diaboli efficitur. Et Bernar. in ser. in octa. paschæ. exponens illud Ioan. Quis est qui uincit mundum, nisi qui

## DE FIDE ET OPERIBVS

Iaco. 2.
 credit quoniam Iesus est filius Dei? sic ait: Putasne filium Dei reputat Iesum, quisquis ille est homo, qui ipsius nec terretur cōminationibus, nec attrahitur promissionibus, nec praeceptis obtemperat, nec cōsilijs acquiescit? Nōne is etiā si fateatur se nosse Deum, factis tamen negat? Porro fides sine operibus mortua est in semetipsa. Quæris quænam est uiuida fides, ac uictoriosa, illa sanè, quæ per dilectionem operatur. Hæc Bernar. Aug. uerò in lib. de cogni. ueræ uitæ, ca. 37. sic inquit: Fides spe nutritur, ut corpus cibo reficitur: dilectione animatur, ut corpus anima uiuificatur. Dilectio autem operatione cōprobatur. Vnde fides sine operibus mortua affirmatur.

Perspicuū fit ex his, quòd sola fides nec iustificat, nec saluat: & per consequens minus recta est illa tua illatio in arti. 4. ubi concludis, quòd sola fide qua credimus promittenti, gratiam suam excipimus. Art. 8.

**R H E T.** Non est hæc nostra sententiā noua, sed à priscis probatissimisq; patribus accepta. Ait nāq; Ori. Roman. 3. super illud Rom. Vbi est gloriatio tua, &c. Postquā cōclusisset, Gentes pariter & Iudæos sub peccato conclusos egere gloria Dei: dicit sufficere solius fidei iustificationē. etiamsi nihil operis fuerit expletum. Nam per fidem latro iustificatus est sine operibus legis, sed sola confessione. Similiter & mulier illa prouoluta pedibus Saluatoris, audiuit, Fides tua te saluam fecit. Et Ambro. in illud Roma. Credenti autē in eū, & cetera. dicit: Quia Rom. 4. sine operibus legis credenti reputatur fides eius ad iustitiam. Quomodo ergo Iudæi per opera legis iustificari se putant iustificatione Abrahæ, cū

uideant Abraham non ex operibus legis, sed sola fide iustificatum? Rursus idem Ambro. super illo. Iustificati gratis per gratiā ipsius, iustificati, inquit, gratis: quia nihil operantes, neque uicē redētes, sola fide iustificari sunt dono Dei. Hilarius quoque in Matth. ca. 8. de scribis sic ait: Mouet scribas remissum ab homine peccatum, hominem tantū in domino nostro Iesu Christo contuebatur, & remissum ab eo, quod lex laxare non poterat. Fides enim sola iustificat, idē habet Chryf. interpretās illud Rom. Gloratio tua exclusa est. **Roman. 3**  
 Per quā legē? operū? haudquaquā, sed per legem fidei. Hoc loco Dei potentiā ostendit: quod uide licet non seruauerit solū, sed & iustificauerit, & in gloriationem adduxerit, operū quidē nihil indigēs, sed fidē tantū requirens. Vides quō doctissimi isti patres sola fide nos iustificari expresserint.

In prefatis sanctorū patrū autoritatibus hæc dictio **THEO.**  
 (sola) non spem & charitatem cum fide pariter in iustificatione coeuntes secludit, sed legis opera, & merita præcedentia, de quibus mentionē prius fecerant, quasi dicant per sola legis opera, aut propter merita sua præcedentia iustificatus est nemo. Quod uel ex illo constat, quod Centurio, quē Ambro. in exemplū adducit, non per legis opera, non per propria merita præcedentia iustificatus sit, quippe qui Gentilis fuerat, & sub peccato. Et de latrone cuius meminit Orig. ait. Nec aliud describitur boni operis eius in euāgelij, sed pro hac sola fide, ait ei Iesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Et infra: Per fidem enim iustificatus est hic latro sine operibus legis: quia super hoc do-

DE FIDE ET OPERIBVS

minus non requisit quid prius operatus esset.

- Lucæ. 23** Quòd sit adhuc tergiuersari, nec acquiescere libet: ipso-  
rum iustificatorum perscrutemur actus. Primū quidē ip-  
sius latronis, cuius fides in hoc patuit, quòd dominū in tor-  
mentis positū confessus sit. Spes, dū ait: Memento mei do-  
mine dum ueneris in regnum tuum. Charitatis fuit, quòd  
ei adherere concupiuit. Pœnitentiæ actus in illo innotuit,  
quòd scelera sua dolens deplanxerit, dicens: Et nos quidem  
iuste: nam digna factis recepimus. Peccatricis genibus sal-  
**Lucæ 7.** uatoris prouolutæ, fidem agnoscis: dicēte Salvatore in eua-  
gelio Luc. Fides tua te saluam fecit. Spe subleuata accessit  
ad Iesum Saluatorē. Ex dolore commissi criminis, lachry-  
mis rigauit pedes Iesu, & capillis capitis sui terfit: cuius  
charitatē prædicauit ipsa ueritas dicens Simoni: Dimissa  
**Luc. 18.** sunt ei peccata multa, quoniā dilexit multū. Hæc eadē cōpe-  
ries in publicani oratione: Vide suprā titu. 3. ar. 7. Art. 9.

**R H E T.** Addam & quedam alia nostrorum argumen-  
ta, hominem sola fide iustificari concludentia. Sic  
nanque argumentatur Erasmus: Hæc uox (sola)  
non secludit quæ suapte natura adherent rei: Hæc  
autē bona opera suapte natura sequuntur fidem.  
Igitur bene dicimus quòd sola fides iustificat. Pre-  
terea hunc elenchū facit Philippus Melan. Conse-  
qui remissionem peccatorū, est iustificari secundū  
illud: Beati quorū remissæ sunt iniquitates. Sola  
autē fide, non propter dilectionem cōsequimur  
remissionē peccatorū: ideo sola fide iustificamur.  
Minorem probat: quia dilectio sequitur fidem.  
Postquā enim fide iustificati, & renati sumus, inci-  
pimus deum timere, diligere, petere ab eo auxi-



lium, &c. Præterea, ira dei placari non potest, si apponamus nostra opera: quia Christus positus est propitiator, ut per ipsum fiat nobis placatus pater. Christus etiã nõ apprehenditur tanquã mediator nisi fide: igitur sola fide cõsequimur remissionem, cũ erigimus corda fiducia misericordie propter Christum promissæ.

THEO.

Argumentis tuis satisfactorus, dico ad primum Erasmi argumentum minorem perimendo. Nõ enim suapte natura alia bona opera à fide dependent: quia fides sine eis esse potest, ut deduximus titu. 4. ar. 2. Donemus tamen, quòd fidem eam uoluerit iustificantem, quæ sine alijs bonis operibus esse nequit. Hanc ergo & tu ipse fateris non esse solam: quippe quæ necessariò alijs operibus coniuncta est. Et tunc sequelam istam negamus. Fides scilicet formata suapte natura alia includit: ergo sola iustificat. Quinimò oppositum sequi natum est, ut non sola iustificet, sed etiã quæ cum ea sunt aliæ uirtutes. Quemadmodũ hanc admittet nemo. Homo est solũ rationalis, cũ sit ipse etiam risibilis, licet rationale, mortale, risibile inseparabiliter contineat tã qua species proprium. Quæ itaque cum fide in iustificatione coeunt, simul & ea iustificare necesse est, & non fidem solam.

Elenchi Philip. Melancthonis non admittimus minorem, propter testimonium ipsius ueritatis dicentis: dimissa sunt ei peccata multa, quoniã dilexit multũ. Ad minoris Luc. 7. uerò probationem, dicimus quandam esse dilectionem, quæ etsi naturali quodam ordine fidem sequatur, siue natura: cõuenit tamen simul tempore cum fide in ipsius iustificationis actu, secundum illud Ioan. Qui non diligit, manet in 1. Ioan.

## DE FIDE ET OPERIBVS

in morte. Aliam quoque fatemur dilectionem, siue dilectio-  
 nis actum tempore sequi & fidem, & iustificationem ip-  
 sam: quando scilicet homo cupit dilecto iam adherere, cul-  
 tumque ei exhibere. Sic alius est & spei actus qui cōsequi  
 ueniam per dei misericordiam: & alius qui post iustifica-  
 tionem sperat dei auxilium in operibus non defuturum.  
 Eodem schemate & timor quidā praeceedit iustificationem,  
**Eccle. 1.** secundum illud: Qui sine timore est, non potest iustificari:  
 alius uerò sequitur, filialis scilicet quo nolit amplius à tam-  
 pio patre separari per offensam. In his ac alijs iustificatio-  
 nem sequentibus operibus, exercitatur iam iustus, ne fides  
 torpeat ociosa. Ad postremum uerò argumentum, dicimus  
 iram quidē dei placari non posse per sola nostra opera. De-  
 rogaret enim hoc mediatori nostro Christo, quem misit de-  
**1. 4.** us propiciationē pro peccatis nostris. Verū nec sine no-  
 stris operibus placatur nobis deus, ut infra deducetur, tit.  
 6. Alio nanque genere placat Christus, & alio genere ope-  
 ra nostra placant deum, & uno admissio placandi genere  
 aliud non secluditur: Quemadmodum cū dicimus, pater ge-  
 nerat filium, non negamus quin deus, mater, & sol etiam  
 generent: sed alio & alio genere. Placauit nanque filius pa-  
 trem, pretium redēptionis humani generis supereffluenter  
 offerens. Placat & contritus peccator secundum dei bene-  
 placitum, uindicans in se, quod dolet se commisisse contra  
 deum, eo modo quo Daniel Nabuch. ait: Peccata tua ele-  
**Dau. 4.** mosynis redime: Et Tob. Eleemosyna ab omni peccato et à  
**Thoo. 4.** morte liberat. Et Saluator. Date eleemosynā, & ecce omnia  
**Luc. 11.** munda sunt uobis. Et de contrito iam populo dictum  
**Hier. 42** est ad Hiere. à domino: Iam placatus sum super malo quod  
 feci uobis. Exaudiuit etiam dominus deprecantē Ezechiā

& placatus est populo. Sic quoque Achab scindens uestimenta sua, & operiens cilicio carnem suam, ieiunans, & dormiens in sacco, ambulansque demisso capite, iram Dei placauit. Cum autem subinfertur. Sola fide apprehenditur Christus tanquam mediator, ergo sola fide fit iustificatio. Sequela ista non admittitur. Non enim apprehendere Christum mediatorem esse, est Deo recõciliari. Nam sit aliquis, quem adhuc oblectat uiuere in adulterio: is credat Christum esse nobis datum propitiatorem & mediatorem: speret etiam per eum aliquando reconciliari Deo patri. Non ex hac sola fide iustificatus est, cum peccato sit adhuc obnoxius. Oportet igitur uoluntas eius reordinetur per auersionem à peccato, & conuersionem ad Deum, propositumque adsit deinceps per gratiam Dei bene operandi. Non itaque præallegata concludunt, quòd sola fides iustificet: esto, inferant quòd prima sit inter uirtutes iustificantes, quòd non inficiamur. Est enim fides ianua uirtutum. Art. 10.

Superaddam & istud argumentum. Ecclesia canit: Sola fides sufficit.

Prudentiorem te credideram, quam ut hoc liberet proponere argumentum: Ex eo atque ex alijs plerunque per te citatis liquet, quòd nõ quid uelit spũs sanctus per os sanctorum loquens scruteris. Sed si quandoque uel uerbum sensui tuo accommodatum occurrat, id in tuam detorqueas sententiam, uerum intellectum adulterando, quemadmodum hic agis. Canit nanque ecclesia præfatum uerbum de incomprehensibilitate mysterij eucharistie, non de fide iustificante. Sic enim habet ipse hymnus. Verbum caro panem uerum, uerbo carnem efficit, fitque sanguis Christi merum. Et si sensus deficit, ad firmandum cor sincerum sola fides suf-

DE FIDE ET OPERIBVS

ficit: utique ad credendum mysterium eucharistiæ, non ad iustificandum. Art. II.

R H E T. Cum non contradicas Origeni, Amb. Chry. dicentibus quod sola fide iustificentur homines, ut allegauimus, artic. 8. Quare reclamationes si id nos asseramus?

T H E O. Dum dicis solam fidem iustificare, aliter sentis quam ipsi. Ipsi enim hac uoce (sola) secluserunt merita præcedentia in iustificationem, aut opera legis sine quibus gratis iustificatur homo per Christum. Tu uero hac nota (sola) alias uirtutes in iustificatione coeuntes remoues. Dicis enim sola fide, qua credimus deo promittenti, gratiam recipimus. Quæ uox procul est ab eorum sententijs. Art. II.

R H E T. Omnia ad iustificationem necessaria includo in fide, conformiter ad Paulum dicentem: Sancti per fidem uicerunt regna: operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones. Circuierunt in melioribus, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, &c.

T H E O. De fide tam uariè, tam uasfrè, tam inconstanter, ac ueritate loqueris, ut facilius anguillam quis per caudam stringat, quam uerborum tuorum uersutiam intelligat. Tibi ipse non coherens, à teipso aliquando dissides. Dixisti nanque prius solam fidem iustificare hominem, seclusis alijs uirtutibus dum credit Deo promittenti: alia uero opera sequi ipsam fidem iustificantem, utpote timorem, spem, dilectionem in homine iam iustificato per solam fidem: modo uero plures in ipso iustificationis actu conuenire uirtutes non inficiaris, sed fidei censeres nomine appellari, existimasque te ad Paulum conformiter loqui, qui procul es à sensu Pauli.

Ipsē enim inquit præacta opera originari ex fide, tanquā ex radice secunda. Nam sancti diuinæ maiestatis, ac bonitatis per fidem habentes notitiam, promissisq; fidentes diuinis operati sunt iustitiā, circuierunt in melotis egentes, angustati, afflicti, &c. Quemadmodum & charitatis ponit Apo. fructus scribens Corinthijs, & dicens: Charitas pa- 2. Cor. 13.  
 tiens est, benigna est, non agit perperam, non est ambitiosa, &c. Aliud est enim dicere ex fide, seu ex charitate quis operatur iustitiam, castitatem, &c. Et aliud est asserere, fides uel charitas est abstinentia, iustitia, temperantia, &c. Primum quidem uerum est, & dictum Pauli: secundum uero falsum est, & dictum uestrum. Et sicuti non sequitur, Radix gignit fructus: ideo sola radix sufficit: Ita non admittitur, Ex fide sequuntur alia bona opera, igitur sola fides sufficit.

Verum & huius te reminisci uelim, quòd omnibus proprium sit hæreticis, dicta sua inextricabilibus modis connectere, obscurationibus inuoluere, omnia adumbrata, & permixta sic proferre, ut non nisi à multum peritis, & astutis deprehendi queant. Ait nanque Hieronymus in apologia contra Origenem epist. 32. Sic uerba temperant, sic ordinem uertunt, & ambigua quæque concinunt, ut nostram & aduersariorum confessionem teneant, ut aliter hæreticus, aliter catholicus audiat. In suis uerò conuenticulis, ubi censorem non metuunt, liberius mentis suæ uenena, & plurius transfundunt: quos in hoc imitari uidentur uersipelles homines, qui fidem aliquando fiduciam, aliquando orationem, aliquando assensum appellant. Dicit nanque Philip. Melanchthon titulo de pœnitētia, in apologia confessionis Germanorum, allegans illud Bernardi in serm. 3. de annun-

DE FIDE ET OPERIBVS

ciatione dominica, Sola nimirum spes apud te miserationis obtinet locum nec oleum misericordiae, nisi in uasis fiducia ponis. Videant lectores quomodo fidem hic intelligamus, de fiducia misericordiae quae erigit, & consolatur per terre factos, quam iste rectè fiduciam appellat. Rursus ibid. titu. De coniugio, allegans illud Pauli: Sanctificatur cibus per uerbum, & orationem. Per uerbum, inquit, quo conscientia fit certa quòd Deus approbat, & per orationem, hoc est, per fidem, quae cum gratiarum actione tanquam domi-

1. Cor. 13. Dei utilitur. Ecce orationem hic fidem appellat: Paulus uerò fidem à spe & charitate distinguit, dicens: Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria haec: Maior autem horum

Ibidem. est charitas. Et rursus: Si habuero omnè fidem, ita ut montes transferam: charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Vides quomodo fidem aliam dicit esse à spe & charitate, & non unam esse uirtutem. Pari illusione dicunt quidam: Fides omnia facit: qui fidem habet, omnia saluifera habet. Si urgeat auditor, dicunt, ex fide originatur & procedunt omnia. Vbi uerò in suis conuenticulis conuenerint, toto pectore planè sua uenena effundunt, dicentes: sufficit habere solam fidem. Sufficit fidere promissis diuinis. Opera nostra nullius sunt momenti. Sicque simplices & incautos ab operibus Christiano debitis retrahunt.

Pari schemate dicunt: omnes dies aequales sunt. Vbi censor inquit, dicunt, naturà pares sunt, ut nullo die peccari liceat. Vbi uerò liberiùs inter se colloquantur, dicunt: Omnes dies aequales fecit Deus. Si uno die operari licet, & altero. Non maior debetur Deo cultus die, quàm dñico feriali. Huius etiam farinae est & illud: Cor est totum. Vbi contradicentorem pauent, interpretantur: quia de corde exeunt cogitationes

tationes malæ, iræ, rixæ, &c. opera bona & mala. Vbi autem in cœtibus eorum conuentum est, libero ore asserunt: Sat est bonum habere cor, seu affectum, quem dicunt, piũ. operibus curandum est nihil. Hæ sunt technæ, uersutia, decipulæ hoc æuo per quosdam positæ pedibus insipientium, & incautorum.

Art. 13.

Peccatrici aliquando pedibus saluatoris aduo R H E T. lutæ, ait saluator: Fides tua te saluã fecit. Vade in pace. Et mulieri adulteræ. Vade, & amplius noli Luc. 7. peccare. Non opera præcipit abstinentiæ, aut ie- Ioan. 8. iunij, sed nec precularum quidem: Ideo sola fides sufficit ad salutem.

Quod sacra scriptura uno in loco subticet, in alio expla THE O. nat. Opera necessaria saluando docuit ipsa ueritas, dum ait querenti si pauci sunt qui saluantur. Contendite, inquit, intrare per angustam portam, quia multi quærent intrare, & non poterunt. Et rursus. Si uis ad uitam ingredi, serua Luc. 15. mandata. & alio in loco. Non omnis qui dicit mihi domi- Matth. 19. ne domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit uolun- Matth. 7. tatem patris mei, ipse intrabit in regnum cœlorũ. Hoc uoluit & Petrus, dicens: Satagite fratres, ut per bona opera certam uestram uocationem, & electionem faciatis. & Ia 2. Pet. 2. cob. estote factores uerbi & non auditores tantum, fallen- Iacob. 1. tes uosmetipsos. Sed & Ioan. describit iustum esse, non qui credit solum: sed qui secundum fidẽ etiam operatur, dicens. Filioli, nemo uos seducat. Qui facit iustitiam, iustus est. & Ioan. 3. Paulus ait: Deus reddet unicuiq; secundum opera eorum. Rom. 2. Non ait secundum fidem. Hinc & dominus opera misericordie non implentibus improperebit, dicens: esuriui, & non dedistis mihi mandacare. Sitiui et nõ dedistis mihi po Matt. 25.

DE FIDE ET OPERIBVS

tum. ea uerò opera in proximos exercentibus, dicet: Veni-  
te benedicti patris mei. esuriui & cibastis me.

Porro huiusmodi opera trifariã accipi supra ti. 5. ar. 6.  
differuimus. Nam quaedam sunt fidem formatam, aut iusti-  
ficationem precedentia, quæ diximus inualida ad merendã  
iustificationem, aut beatitudinem ex merito assequendam:  
quia gratia carent. Non sunt tamen spernenda, sed ample-  
xanda, quippe quibus se bene exercet, & ad gratiam dispo-  
nit operans: ut docet Chry. in ser. de fide, & lege nature,  
spiritus sancto. Testimoniũ, inquit, bonũ habuit Cornelius,  
sed Christum ignorabat, Deum quidẽ credens, Dei autẽ ser-  
monẽ nondum edoctus. & quia opera erant bona, et admi-  
rabilia placebant. n. remuneratori, & amatori Deo. Sed  
quia magnus ille iustitiæ & ueritatis oculus, iustus inquam  
ille iudex personarũ respectum nesciẽs, uidit bona quidem  
opera, sed mortua: eo quòd fidem non habebãt: Mittit diu-  
num angelũ operibus ad præmia acquirenda ministrantẽ,  
ut bene certando ob fidẽ coronari possit. De his operibus  
mandatũ dedit rex Niniuæ dicens. Homines & iumentã, bo-  
ues & pecora nõ gustent quicquã, nec pascantur, nec aquã  
bibant. & operiãtur saccis hoĩes & iumentã: & clamẽt ad  
Deũ in fortitudine. & cõuertatur uir à uia sua mala, & ab  
iniquitate quæ est in manibus eorũ quis scit si conuertatur  
et ignoscat deus? Sicq; cõsuluit Daniel regi Nabuch. dices.  
Pctã tua eleemosyna redime. Alia sunt opera in iustificatio-  
ne cõcurrẽtia, salte uirtute, ut actus spei, fidei & charita-  
tis, ac detestatiõis pcti. De quib. sup. t. 3. a. 6. & 7. dictũ ẽ.  
& necessariò coeunt, ut iustũ faciãt pctõrẽ. Alia uerò sunt  
opã fidẽ formatã aut iustificationẽ sequẽtia: quæ quidẽ me-  
rẽtur nouũ gradũ gratiæ & gloriæ, ut inf. ti. 6. docebimus.

Ionæ 3.

D. iii. 4.



et necessaria sunt omni beatificādo, modò adsit opportuni-  
 nitas t̄pis, et facultas operādi. Quæ si desinit, nō pōt deesse  
 aīo et p̄posito, uotū hoc est propositū bene opandi nacta  
 opportunitate. ut su. ar. 6. habitū ē. Docet hoc ueritas ipsa. Matth. 5.  
 Nisi abundauerit (inquiēs) iustitia uestra plusquā Scribarū  
 et Phariseorū, non intrabitis in regnū cœlorū. et iterū. Matth. 19.  
 Si uis ad uitā ingredi, serua mādāta. et psalmista ait. Dñe P̄a'n us.  
 quis habitat in tabernaculo tuo? et c. Qui ingreditur sine  
 macula, et opatur iustitiā. Probat et hoc Iac. dicēs. Quid Iaco. 1.  
 proderit fr̄s mei, si fidē dicat quis se habere, opera aut nō  
 habeat? Nūquid poterit fides saluare eū? Respōdet. Si frater  
 et soror nudi sint, et indigeāt uictu quotidiano, dicat aut  
 aliquis ex uobis, illis: ite ī pace, calefacimini et saturamini:  
 nō dederitis aut eis quæ necessaria sunt corpori, quid pro-  
 derit? Sic et fides si nō hēat opera, mortua est in semetipsa.

Deducit et hoc Chry. sup. Mat. ho. 25. super illo. Dñe Matth. 7.  
 nōne in nomine tuo prophetauimus? Nō modò ille, inquit,  
 qui habet fidē conuersatione neglecta, regnū nō poterit in-  
 troire cœlorū: Sed et is qui multa et splēduit claritate si-  
 gnorū, nec tamen aliquid in uia boni operis exercuit, à cœ-  
 lestibus ianuis repelletur. Rursus idē in ser. de fide, et leg.  
 natu. et. ff. Oportet et ante opera lucere fidem, et fidei  
 pedissequa esse opera: nequis fidē p̄ sterilitatē, neq; opa  
 p̄ incredulitatē uituperet. Huic cōsonat et illud Aug. lib.  
 4. c. 21. cōtra Donatistas de bapt. Sicut bono catechumeno  
 baptismus deest ad capessendū regnū cœlorū. Sic malo ba-  
 ptizato uera conuersio. Nā ne secura esset iustitia catechu-  
 meni, dictū est: Nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu,  
 non intrabit in regnū cœlorū. Rursus, ne percepto baptis-  
 mo secura esset iniquitas baptizatorum, dictum est. Nisi Matth. 5.

DE FIDE ET OPERIBVS

Mat. 5.

abundauerit iustitia uestra plusquam Scribarum & Phari  
seorū, non intrabitis in regnū cœlorum. Alterū sine altero  
parum est, utrunq; perficit illius possessionis heredem.

Constat ex his fidem sine operibus bonis (modò ad sit  
temporis opportunitas & operandi facultas) nihil homini  
prodesse in salutem. Si uerò operandi facultas defuerit, po  
terit homo fide formata saluari: cum non desit animus ope  
randi, quem tunc Deus pro facto reputat, sublata facultate  
operandi. Vt ait Aug. & recitatur. de pœ. d. i. c. Quis ali  
quando. Habet hoc etiam Chry. in ser. de fide & lege natu  
ræ. Fidelem inquiring absque operibus possum monstrare et  
uixisse, & regnum cœlorum assequutum. Nullus autem si  
ne fide uitam habuit. Latro autem credidit duntaxat, & iu  
stificatus est à misericordissimo Deo. Atque hîc ne mihi di  
xeris defuisse ei tempus quo iustè uiueret, & honesta face  
ret opera. neque enim de hoc contenderim ego. Sed illud  
unum adseuerauerim, quòd sola fides per se saluum fecerit.  
Nam si superuixisset, fideiq; & operū fuisset negligens, à  
salute excidisset. Hoc autem nunc queritur & agitur, quòd  
fides per seipsam saluum fecerit, Opera autē per se nullos  
unquam operarios iustificauerunt.

Nec moueat quenquam, quod hîc dicat Chryso. solam  
fidem latronem iustificasse & saluasse. Ideoque arbitretur  
latroni spem, charitatem, aut peccati displicentiam defuisse.  
non enim hoc uoluit. Sed ad suum scopum uerba sunt re  
ferenda, ut sine fide iustificetur nullus, sed bene sine operi  
bus intellige, quæ nō sunt necessaria in iustificatione impij.  
nam illorū operum, & fidei, facit cōpositionem seu cōpa  
rationem. Itaque hac nota (sola) secluserit opera sine fide. nā  
ibi deducit q̄ opa sine fide iustificare nequeāt, exēplo Cen

turionis. Secludit & opera sequentia pp̄ t̄pis importunitatem. Quod constat uel ex illo quod sequitur. nam si superuixisset, fideiq; et operū fuisset negligēs, à salute excidisset.

Ex his conciliandus uenit Paulus cum Iacobo. Nec in- Rom. 3.  
ter se dissident omnino. Nam cū unus dicat, hominem iusti Iacob. 1.  
ficari sine operibus per fidem. Et alter inanem dicat fidē sine operibus. Ille, de operibus legis, & quæ præcedunt fidem & iustificationem. Iste uerò de operibus quæ fidem sequuntur, data facultate operandi, intelligēdus uenit: ut docet Augustinus in lib. 83. questionum. q. 76.

Disputat nāque Paulus pluribus in locis aduersus pseudoapostolos: qui nitebantur suadere legem necessario seruādam. Quos sic redarguit. Ante legem iustificati sunt Noe, Abraham, &c. utique sine operibus legis. Post legem autem Cetero & latro. Lex quoque ipsa peccatum abolere, aut iustificare nequiuit, Alioqui uana fuisset promissio & Dei. Igitur lex iam seruanda non est. Hunc inuenies scopū disputationū Pauli, si dicta eius de legis egestate ac uanitate, necnon de uirtute & efficacia gratiæ & passionis Christi scrutatus fueris.

Utinam heretici bonorum operum exercitio incumbere-  
rent, sicuti uerborum contentionibus student. Nam illud  
atere beatitudinis ineffabile parat brauium. Istam uerò 2. Tim. 3  
futilem & inanem asserit Paulus: Et prisca quidem patres  
nunquā sibi satis Deo dignum obsequiū impēdisse arbitra-  
ti sunt, sciētes quicquid egissent, citra Dei esse accepta be-  
neficia pollicitūque præmia. Iam uerò plerique opera nihili Prou. 10  
facientes: plurima sibi obuētura bona, deo que per maxi-  
mē gratificari sola fiducia existimāt. Videant ne de eis ali-  
quādo illud uerificetur sapientis. Spes impiorum peribit.